

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук,
доцента кафедри іноземних мов Київського національного університету
технологій та дизайну **ПШЕНИЧНОЇ Ірини Сергіївни**
про дисертацію Квітки Оксани Олексіївни «Формування загальнокультурної
компетентності студентів гуманітарних спеціальностей в освітньому
середовищі університету», подану до спеціалізованої вченої ради Д 26.452.01
в Інституті педагогіки НАПН України на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.09 – теорія навчання

Ступінь актуальності обраної теми

Процеси глобалізації, демократизації, інформатизації суттєво впливають на розвиток освіти, вимагають її кардинального оновлення, перегляду наявних форм і методів навчання, активного запровадження педагогічних інновацій. Актуалізується передусім потреба в самовираженні особистості в глобалізованому інформаційному середовищі. Саме тому, дослідження Квітки Оксани Олексіївни, присвячене вивченю проблеми формування загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей в освітньому середовищі університету, є доцільним і на часі. Освіта відіграє роль соціокультурного кatalізатора позитивних змін у суспільстві. На етапі підготовки студентів в освітньому процесі закладу вищої освіти розв'язання цього завдання відбувається передусім на засадах реалізації положень компетентнісного підходу. Зважаючи на викладене вище, дослідження Квітки Оксани Олексіївни «Формування загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей в освітньому середовищі університету» є актуальним і своєчасним.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз тексту дисертації, автореферату та змісту публікацій О. О. Квітки дають змогу дійти висновку про наукову обґрунтованість і достовірність представлених результатів.

Грунтовне вивчення джерельної бази (378 найменувань рідною та іноземними мовами), яке здійснила здобувачка, дали їй змогу достатньо переконливо висвітлити теоретико-методологічні засади досліджуваної проблеми; розкрити наукові підходи до визначення змісту поняття «загальнокультурна компетентність студентів гуманітарних спеціальностей» й уточнити поняття, які його характеризують, конкретизувати їхній психолого-педагогічний зміст.

Отже, маємо констатувати, що в роботі розроблено структурно-функційну дидактичну модель формування загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей в освітньому середовищі університету, яку визначено як єдність чотирьох взаємопов'язаних конструктивних блоків: пропедевтично-актуалізаційного, організаційно-інформаційного, діяльнісно-креативного та результативно-

компетентнісного; виявлено й дефініційовано сукупність організаційно-дидактичних умов як основу моделювання досліджуваного процесу: 1) активація мотивації здобуття гуманітарних знань як ціннісно-особистісної основи розвитку особистості в умовах глобалізації; 2) суб'єктивиація процесу навчання гуманітарних дисциплін у вищій школі; 3) створення стимулювального інформаційно-гуманітарного середовища як засобу константного оновлення змісту загальнокультурної (як складової гуманітарної) підготовки студентів; 4) інтеграція організаційних форм, методів, технологій і засобів навчання на метадисциплінарному рівні в освітній діяльності студентів гуманітарних спеціальностей; 5) забезпечення системно-систематичної рефлексійної діяльності студентів гуманітарних спеціальностей як суб'єктів вияву загальнокультурної компетентності.

Рівень апробації результатів дослідження є також достатнім і підтверджується участю дисертантки в науково-практичних конференціях різного рівня.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій

Достовірність і новизна результатів проведеного дослідження забезпеченні методологічною обґрунтованістю його вихідних позицій, застосуванням комплексу різноманітних взаємодоповнюючих методів, адекватних предмету, меті та завданням дослідження, оптимальною тривалістю дослідної роботи, об'єктивним аналізом здобутих результатів. Дисеранткою здійснено науковий аналіз розвитку теорії з дидактики вищої школи, визначено дидактичні основи формування загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей в освітньому середовищі університету.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що розроблено метапредметний та міжпредметні елективні курси для студентів вищої школи (гуманітарні спеціальності): «Ключові компетентності для навчання протягом життя як цінність сучасного європейця», «Формування компетентності культурної обізнаності й самовираження особистості – майбутнього професіонала гуманітарної галузі», «Основи толерантного спілкування та перекладацька діяльність»; уточнено методики комунікативних тренінгів; створено навчально-методичний комплекс для самостійної діяльності студентів гуманітарних спеціальностей, спрямований на формування загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей; підготовлено методичні рекомендації для викладачів і студентів гуманітарних спеціальностей щодо формування загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей в освітньому середовищі університету.

Рецензована науково-педагогічна праця сприяє пошуку шляхів вирішення важливої дослідної проблеми – формування загальнокультурної компетентності в майбутніх гуманітаріїв.

Достовірність результатів не викликає сумнівів, забезпечена комплексною дослідною методологією, широким використанням кількох методів, усебічною апробацією здобутків на науково-комунікаційних заходах, практичним застосуванням.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та в опублікованих працях

Основні науково-теоретичні положення й результати дослідження О. О. Квітки висвітлено в 12 публікаціях.

Наукові положення, висновки та рекомендації достатньо повно представлено в означених друкованих працях.

Проміжні й кінцеві результати дослідження публікувалися впродовж тривалого періоду часу.

Структура, зміст, результати дослідження, основні висновки, викладені в авторефераті, відповідають і відображають основні положення дисертації. Основний текст дисертації представлено у вступі, трьох розділах і висновках.

У Вступі обґрунтовано актуальність і стан розроблення проблеми дослідження, представлено його науковий апарат і стисло охарактеризовано зміст.

У першому розділі дисертації «Теоретичні засади формування загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей в освітньому середовищі університету» обґрунтовано вибір компетентнісного підходу як парадигмально-визначального в організації освітнього процесу закладів вищої освіти, здійснено категорійний аналіз ключових понять дослідження шляхом уточнення їхнього змісту та структури, надано авторське визначення поняття «загальнокультурна компетентність студентів гуманітарних спеціальностей». Визначено, що загальнокультурна компетентність студентів гуманітарних спеціальностей є інтегративною якістю, яка ґрунтується на здобутих під час підготовки у закладі вищої освіти знань, умінь, навичок та суб'єктного досвіду і забезпечує здатність особистості орієнтуватися у культурному розмаїті сучасного багатонаціонального світового суспільства на основі розуміння і збереження власної національно-культурної ідентичності та толерантного ставлення до індивідуальних, національних та етнічних відмінностей представників різних культур.

Структуру загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей складають п'ять конструктивних компонентів, до яких відносимо аксіологічно-мотиваційний, суб'єктно-процесуальний, інформаційно-змістовий, діяльнісно-культурний та суб'єктно-рефлексійний.

У другому розділі дисертації «Обґрунтування дидактичної моделі формування загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей» визначено дидактичний потенціал гуманітарних дисциплін щодо формування загальнокультурної компетентності особистості; дефініційовано сукупність організаційно-дидактичних умов формування

загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей як основу створення моделі; описано моделювання процесу формування загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей.

Здійснений теоретичний аналіз наукових педагогічних праць уможливив виявлення та обґрунтування Квіткою Оксаною Олексіївною організаційно-дидактичних умов формування загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей в освітньому середовищі університету: 1) активація мотивації здобуття гуманітарних знань, як ціннісно-особистісної основи розвитку особистості в умовах глобалізації; 2) суб'єктивизація процесу навчання гуманітарних дисциплін у вищій школі; 3) створення стимулюваного інформаційно-гуманітарного середовища як засобу константного оновлення змісту загальнокультурної (як складової гуманітарної) підготовки студентів; 4) інтеграція організаційних форм, методів, технологій і засобів навчання на метадисциплінарному рівні в освітній діяльності студентів гуманітарних спеціальностей; 5) забезпечення системно-систематичної рефлексійної діяльності студентів гуманітарних спеціальностей як суб'єктів вияву загальнокультурної компетентності.

Авторка наголошує, що основу процесу формування загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей складають провідний і супідрядні методологічні підходи. Провідним методологічним підходом визначено компетентнісний підхід, супідрядними (реалізація положень яких відбувається на інтегративній основі відносно провідного) – суб'єктний, культурологічний, аксіологічний, акмеологічний, комунікативний, системний, синергетичний та особистісно зорієнтований.

Структурно-функційну дидактичну модель формування загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей в освітньому середовищі університету визначено як ідеалізоване представлення дидактичної системи, яка складається з чотирьох взаємопов'язаних конструктивних блоків: пропедевтично-актуалізаційного, організаційно-інформаційного, діяльнісно-креативного та результативно-компетентнісного.

У третьому розділі дисертації «**Дослідно-експериментальна апробація дієвості досліджуваної моделі**» представлено опис процесу розроблення критерійно-діагностувального інструментарію для вияву рівня сформованості загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей; надано програму експериментальної роботи з імплементації авторської моделі в освітній процес вищої школи; здійснено аналіз й узагальнення результатів експериментальної роботи.

Згідно визначененої структури загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей дисертанткою було виокремлено наступні критерії, за якими визначався рівень сформованості досліджуваного дидактичного феномена, а саме: аксіологічно-мотиваційний, суб'єктно-процесуальний, інформаційно-змістовий, діяльнісно-культурний та

суб'єктно-рефлексійний. Визначені критерії та показники відповідають трьом рівням (низький, середній, високий) вияву його сформованості.

Для проведення експериментального дослідження Квіткою О. О. було розроблено методику його організації та здійснення, спрямовану на імплементацію теоретично обґрунтованої структурно-функційної моделі формування загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей в освітньому середовищі університету на основі створення відповідної сукупності організаційно-дидактичних умов.

У Висновках представлено й охарактеризовано результати здійсненого дослідження, обґрунтовано значущість питань, які вивчалися, для можливого їхнього використання в освітній діяльності вищої школи.

На прогностичному рівні сформульовано наукові проблеми, які можуть стати предметом подальших досліджень.

У мовностилістичному оформленні дисертації враховано особливості наукового стилю мовлення. Чітку логічну структурованість роботи забезпечують лаконічні висновки й узагальнення, систематизація матеріалу в таблицях після окремих масивів інформації.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертанткою результатів, слід відмітити деякі дискусійні положення, а також висловити окремі побажання:

1. Завдання дослідження вписано коректно, але певні формулювання децпо переобтяжені. Наприклад, занадто об'ємним уважаємо формулювання першого завдання, у якому вказано: «На засадах вивчення особливостей реалізації компетентнісного підходу в інтегративному поєднанні з іншими методологічними підходами в освітньому процесі вищої школи, уточнити зміст й описати структуру загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей як дидактичного феномена».

2. На наше переконання, не зовсім логічним є включення до змісту Розділу 2 підрозділу 2.1 «Дидактичний потенціал гуманітарних дисциплін щодо формування загальнокультурної компетентності особистості». Вважаємо, що його змістове наповнення більше відповідає логіці викладу матеріалу в межах Розділу 1.

3. У підрозділі 2.2. «Дефініція сукупності організаційно-дидактичних умов формування загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей як основи створення моделі» авторці дослідження варто було більш чітко обґрунтувати, що саме спонукало їх говорити про створення визначених умов саме як основи розроблення авторської моделі.

4. Із тексту дисертації (підрозділи 2.3) не зовсім зрозуміло, які саме дидактичні моделі покладено в основу розробленої авторської структурно-функційної моделі формування загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей в освітньому середовищі університету.

Висловлені зауваження не знижують загального позитивного враження від дисертаційної праці та є приводом для наукової дискусії.

Iдентичність змісту автореферату й основних положень дисертації

Структурна побудова та зміст автореферату ідентичні основним положенням дисертації. Наукові положення, висновки й рекомендації, наведені в авторефераті, належним чином розкрито й обґрунтовано в дисертаційній праці О. О. Квітки.

Загальний висновок

Аналіз тексту дисертації, автореферату та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дослідження Квітки Оксани Олексіївни «Формування загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей в освітньому середовищі університету» є завершеним, цілісним, самостійним науковим дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне та практичне значення. У роботі отримано нові науково обґрунтовані результати, які дали змогу авторці здійснити комплексне вирішення важливого актуального наукового завдання з теорії навчання у вищій школі.

Ураховуючи актуальність, новизну, значущість результатів дослідження для педагогічної науки загалом та теорії навчання (дидактики) зокрема, рецензована робота заслуговує на позитивну оцінку. Дослідження відповідає пп. 9, 11, 13 Постанови Кабінету Міністрів України «Порядок присудження наукових ступенів» від 24.07.2013 р. за № 567 (зі змінами), а її авторка – Квітка Оксана Олексіївна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.09 – теорія навчання.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов
Київського національного університету
технологій та дизайну

I. С. Пшенична

Підпись	<i>I.C. Pshenichna</i>
vasvідчує	
Зав. КАНЦ	<i>[Signature]</i>